Lees je wijzer



Het examen Nederlands bestaat voor een groot deel uit leesvaardigheid.
In deze module bereid je je voor op de leesonderdelen van het examen Nederlands. Je herhaalt theorie en je oefent met steeds wat moeilijkere en langere teksten. De teksten op het examen gaan over heel verschillende onderwerpen. Daarom lees je in deze module ook over diverse onderwerpen. Tegelijkertijd breid je jouw algemene kennis uit.
De vragen gaan steeds meer richting examenvragen, zodat je goed weet wat je kunt verwachten aan het einde van het schooljaar.
Natuurlijk stopt leesvaardigheid niet als jij je examen hebt gedaan. Ook op vervolgopleidingen en in je latere beroepsleven heb je altijd je vaardigheid in het lezen nodig. Het is belangrijk dat je deze vaardigheid goed en serieus oefent. Daarvoor krijg je ruimschoots de gelegenheid in deze module.

Wat ga je doen?

Je leest allerlei soorten teksten over verschillende onderwerpen.
Je leert een tekst op de juiste manier te lezen en goed te begrijpen. Je leert ook begrijpen wat de schrijver van de tekst van jou wil. Je leert manieren om snel antwoorden op vragen te vinden en je leert de verschillende soorten vragen herkennen en beantwoorden. Verder herhaal je theorie die je nodig hebt voor het maken van het examen.

Wat heb je daarbij nodig?

Je hebt informatie nodig over:
- verschillende tekstsoorten;
- de opbouw van verschillende teksten;
- verschillende vraagsoorten;
- tekstverbanden;
- de opzet van het examen.

Wat leer je?

Je leert:
- de kenmerken van verschillende tekstsoorten;
- woordraadstrategieën om de betekenis van onbekende woorden te vinden;
- de aanpak van verschillende vraagsoorten;
- de structuur van een tekst;
- een samenvatting maken;
- hoe je het examen moet aanpakken.

1 Een goede basis

Op dit perron herhaal je de theorie die je voor het examen nodig hebt. Je oefent met het maken van samenvattingen. Je leert over verschillende tekstsoorten en hun opbouw. Ook lees je over heel verschillende onderwerpen. Zo werk je aan het ontwikkelen van je algemene kennis en bereid jij je goed voor.

1 Opfrissen

In deze eerste opdracht kijk je wat je nog weet van voorgaand jaar. Geef antwoord in complete zinnen.

1 Wat is de gebruikelijke opbouw van een artikel?

.....

2 Wat is de opbouw van een nieuwsbericht?

.....

3 Welke leesstrategieën gebruik je als je wilt weten wat het onderwerp van een tekst is?

.....

.....

4 Waarmee kun je de hoofdgedachte van een tekst vergelijken?

.....

.....

5 Wat zijn tekstverbanden en waaraan herken je ze in een tekst?

.....

.....

2 Belangrijke zaken

Lees de theorie **Onderwerp en hoofdgedachte** op bladzijde 4 en geef daarna van iedere stelling aan of deze **waar** of **niet waar** is.

1	Het onderwerp van een tekst staat meestal in de inleiding.	**waar / niet waar**
2	Je gebruikt de strategie globaal lezen om het onderwerp te voorspellen.	**waar / niet waar**
3	De hoofdgedachte bevat het onderwerp.	**waar / niet waar**
4	De hoofdgedachte staat altijd in de inleiding.	**waar / niet waar**
5	De hoofdgedachte is altijd een zin uit de tekst.	**waar / niet waar**
6	Het deelonderwerp is het onderwerp van de inleiding.	**waar / niet waar**
7	Een tussenkopje kan het deelonderwerp van een alinea aangeven.	**waar / niet waar**
8	Een hoofdgedachte staat altijd letterlijk in de tekst.	**waar / niet waar**
9	Een titel kan informeren en aandacht trekken.	**waar / niet waar**
10	Bij de leesstrategie zoekend lezen gebruik je de tussenkopjes.	**waar / niet waar**

Onderwerp en hoofdgedachte

Het **onderwerp** is waar de hele tekst over gaat. Je omschrijft het zo kort mogelijk. Je vindt het onderwerp van een tekst meestal in de inleiding van de tekst of in de titel.

De **hoofdgedachte** is het belangrijkste wat de schrijver zegt over het onderwerp in één volledige zin. De hoofdgedachte bevat altijd het onderwerp en is een minisamenvatting van de tekst. Hij staat vaak aan het begin of aan het einde van een tekst. Soms staat hij letterlijk in de tekst, soms moet je hem zelf formuleren. De hoofdgedachte is nooit een vraagzin.

Deelonderwerp, deelhoofdgedachte en kernzin
Net zoals de hele tekst heeft ook iedere alinea een onderwerp: het deelonderwerp, en een hoofdgedachte: de deelhoofdgedachte. Het onderwerp van een alinea komt vaak terug in het tussenkopje (als dat er staat) of in de eerste regel van de alinea. De kernzin van een alinea is vaak de eerste of laatste zin van een alinea. Het is de zin met de belangrijkste informatie. De rest van de alinea kan dan bestaan uit een verdere uitleg of uit voorbeelden.
De deelhoofdgedachte bevat het deelonderwerp en moet je soms, net als de hoofdgedachte van de gehele tekst, zelf samenstellen.

Titel en tussenkopjes
De titel geeft vaak al aan waar de tekst over gaat en bevat dan het onderwerp. Maar de titel van een tekst kan ook nieuwsgierig maken naar de rest van de tekst. In dat geval staat het onderwerp meestal niet in de titel.
Tussenkopjes geven vaak het deelonderwerp van een alinea aan en helpen de lezer om snel informatie te vinden bij de leesstrategie zoekend lezen.

3 Vieze beestjes

Lees de tekst **Levensreddend beestje** en beantwoord de vragen.

1 Wat is het onderwerp van deze tekst?
Kies uit: **levensreddend beestje - Robert Full - kakkerlakrobot - natuurrampen**.

.....

2 Waar begint de schrijver deze tekst mee?
Kies uit: **een samenvatting - de aanleiding voor het schrijven van de tekst - een voorbeeld - de introductie van een deskundige**.

.....

3 Noteer twee eigenschappen van de robot.

.....

.....

4 Noem twee redenen waarom de CRAM handig is om bij rampen te gebruiken.

.....

.....

5 Wat is de hoofdgedachte van deze tekst?
A De CRAM kan door minuscule openingen.
B De CRAM is goedkoop, snel en in te zetten bij (natuur)rampen.
C Onderzoekers hebben een robot ontworpen die dezelfde kenmerken heeft als een kakkerlak.

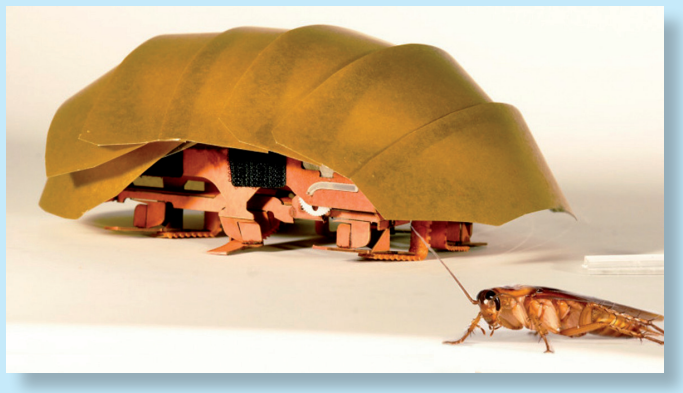
.....

Levensreddend beestje

Onderzoekers van het UC Berkeley hebben een robot ontworpen die dezelfde kenmerken heeft als een kakkerlak. Zo kan de robot bijvoorbeeld door minuscule openingen heen kruipen en heeft hij een sterk schild ter bescherming.

Robert Full, professor biologie van UC Berkeley, heeft lang onderzoek gedaan naar de bewegingen die dieren maken. Hij was daarbij verwonderd over hoe insecten als een kakkerlak, met hun sterke en robuuste skelet toch door minuscule ruimtes heen konden kruipen. Uit het onderzoek bleek namelijk dat kakkerlakken die normaal gesproken een centimeter hoog zijn, zich kunnen samenpersen tot drie millimeter, zo laat de Los Angeles Times weten.

Daarom besloten ze een serie robots te maken gebaseerd op het uiterlijk en de bewegingen van kakkerlakken. De CRAM, zoals de robot heet, willen de onderzoekers gaan inzetten tijdens bijvoorbeeld (natuur)rampen. De robot kan zeer goedkoop geproduceerd worden, waardoor er bijvoorbeeld een zwerm kan worden 'losgelaten' in het puin van bijvoorbeeld een aardbeving. Ook kunnen de kleine robotjes razendsnel door kleine openingen heen manoeuvreren op zoek naar slachtoffers of ruimtes die veilig zijn voor hulpverleners.



Bron: 'numrush.nl', 9 februari 2016, bewerkt

4 Woordenschat

Zoek de betekenis van de volgende woorden uit de tekst **Levensreddend beestje**. Gebruik zo nodig je woordenboek.

1 minuscuul .....

2 robuust .....

3 baseren op .....

4 de zwerm .....

5 manoeuvreren .....

5 Plaatjes en tekst

Lees de theorie **Woord en beeld** op bladzijde 6 en geef daarna van iedere stelling aan of deze **waar** of **niet waar** is.

1 In een grafiek krijg je vaak aanvullende informatie. **waar / niet waar**

2 Bij een informatieve tekst staan geen plaatjes. **waar / niet waar**

3 Een foto in een kookboek kan verduidelijken en vervangen. **waar / niet waar**

4 In de krant staan alleen afbeeldingen die leuker maken. **waar / niet waar**

5 De afbeeldingen in een gebruiksaanwijzing verduidelijken. **waar / niet waar**

Woord en beeld

Bij veel teksten staat een plaatje, een tekening of een foto. Een afbeelding bij een tekst kan meerdere functies hebben:

- Het plaatje kan een stuk tekst **vervangen**. Deze functie zie je vooral bij een gebruiksaanwijzing of bij een recept. Bij de tekst staan foto's of tekeningen die laten zien wat je moet doen of hoe het eindresultaat moet worden.
- Het plaatje kan een tekst **verduidelijken**. In plaats van een lange beschrijving van een nieuw apparaat, geeft een foto direct en duidelijk informatie.
- Een plaatje kan een tekst **leuker maken**. Om een tekst aantrekkelijker te maken, staan er mooie of leuke foto's bij. Hierdoor is de kans groter dat de tekst wordt gelezen.
- Een plaatje kan de **aandacht trekken**. Een opvallende foto of afbeelding die de aandacht trekt, zorgt ervoor dat de tekst waarschijnlijk gelezen wordt.
- Een plaatje kan **aanvullende informatie geven**. Tabellen of grafieken bevatten vaak meer informatie dan in de bijbehorende tekst staat.

6 Ouderwets

Lees de tekst **Jongeren nemen afscheid van traditionele tv** en beantwoord de vragen.

1 Wat is het onderwerp van deze tekst?

.....

2 Wat is de aanleiding voor het schrijven van deze tekst?
Kies uit: **er is iets gebeurd, er is nieuws te vertellen - de schrijver heeft iets gelezen of gezien en reageert daarop - de resultaten van een onderzoek zijn bekend**.

.....

.....

3 Wat zijn de functies van de grafieken die bij deze tekst horen?
Kies uit: **vervangen - verduidelijken - leuker maken - aandacht trekken - aanvullende informatie geven**.

.....

.....

4 Wat is het hoofddoel van deze tekst?

.....

5 Leg uit wat het verschil is tussen lineair en on demand televisiekijken. Gebruik voor je antwoord maximaal 20 woorden.

.....

.....

.....

6 Noteer de zin uit alinea 2 die uitlegt wat uitgesteld kijken is.

.....

.....

7 Noteer een ander woord voor beduidend (in 'beduidend kleiner') uit dezelfde alinea.

.....

Jongeren nemen afscheid van traditionele tv

[1] Nederlanders besteedden in 2016 opnieuw minder tijd aan tv-kijken dan in het jaar daarvoor. Dat is vooral te wijten aan een forse daling bij de groep kijkers jonger dan 35 jaar. Het 'uitgesteld' kijken nam opnieuw toe.
Door Piet Bakker

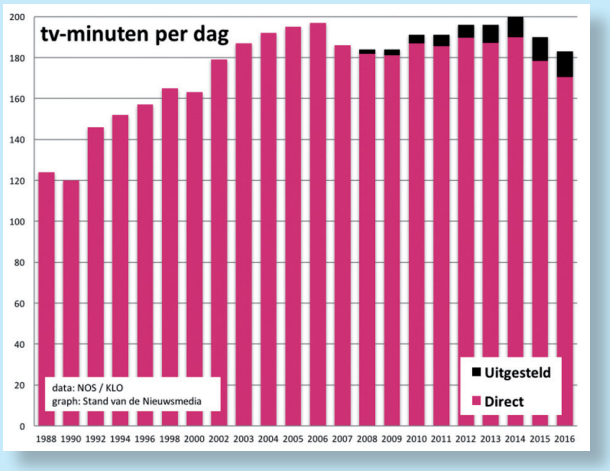
[2] De tv-trend is sinds 2014 permanent dalend. En dat zelfs in een jaar met veel sportevenementen (EK en OS) de daling is voortgezet is een teken aan de wand. Die daling betreft overigens vooral het traditionele, lineaire tv-kijken. De manier waarop Nederlanders tv-kijken verandert van lineair naar on demand: de kijker zelf kiest wat wanneer te kijken, zoals op Netflix, YouTube of Uitzending Gemist.

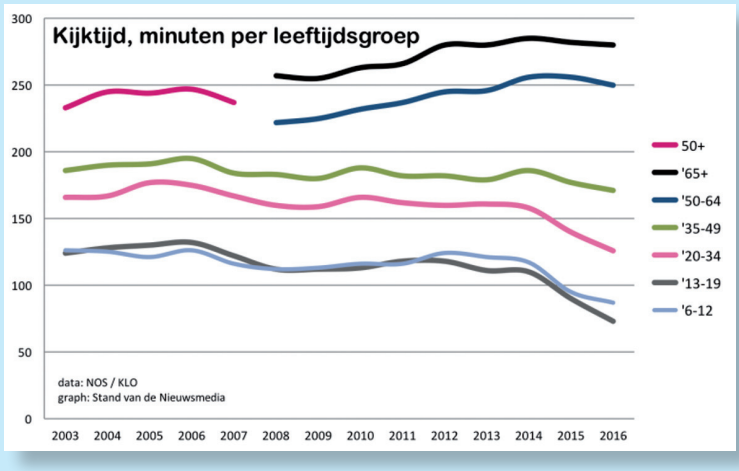
TV-kijken verandert
[3] Van de totale kijktijd in 2016 was al 7% (bijna 13 minuten) 'uitgesteld kijken'. Dat percentage - in 2008 voor het eerst gemeten - is in de laatste zeven jaar dus gestegen van 1 naar 7%. Dat is uitgestelde traditionele tv, 'binnen 6 dagen' aldus het SKO Rapport.
[4] Het betekent niet dat Nederlanders minder naar bewegende beelden op schermpjes kijken. YouTube, Vimeo en bijvoorbeeld Dumpert zitten er niet bij, en ook NLZiet, Videoland en Netflix niet. Die laatste is met ruim twee miljoen abonnees de belangrijkste concurrent van het traditionele tv-kijken. NLZiet (publiek en commercieel) en Videoland (RTL) zijn met 100.000 en 200.000 kleine spelers.

Aantal tv-kijk-minuten per dag, direct en uitgesteld, 1988-2016
[5] TV-kijken doen we dan ook niet meer alleen op televisie, maar ook op laptops, de iPad en mobiel. In 2016 keek 13% van de Nederlanders naar 'traditionele' tv op een laptop, 9% deed dat op een tablet en 6% op een mobiele telefoon (maandgemiddelden). In totaal heeft 56% van de Nederlanders weleens een NPO-, RTL- of SBS-programma op een ander apparaat dan een televisie bekeken.

Leeftijdscategorieën
[6] De belangrijkste verschuivingen bij het tv-kijken worden duidelijk als we naar het kijkgedrag van de verschillende leeftijdscategorieën kijken. Iedereen is in 2016 minder gaan kijken, de daling bij de 'oudere' groepen is echter beduidend kleiner dan bij de 'jongeren'.

Bron: 'SFVJ (stimuleringsfonds voor de journalistiek)', 24 februari 2017





7 Keuzes maken

Kies de juiste antwoorden op de volgende vragen over de tekst **Jongeren nemen afscheid van traditionele tv**.

1 **Wat is de kernzin van alinea 3?**

A Van de totale kijktijd in 2016 was al 7% (bijna 13 minuten) 'uitgesteld kijken'.

B Het betekent niet dat Nederlanders minder naar bewegende beelden op schermpjes kijken.

C Die laatste is met ruim twee miljoen abonnees de belangrijkste concurrent van het traditionele tv-kijken.

2 **Bekijk de tabel 'Kijktijd, minuten per leeftijdsgroep'. In welke leeftijdscategorie is de daling van traditioneel televisiekijken het grootst?**

A In de leeftijdscategorie 6 - 12 jaar is de daling van traditioneel tv-kijken het grootst.

B In de leeftijdscategorie 13 - 19 jaar is de daling van traditioneel tv-kijken het grootst.

C In de leeftijdscategorie 20 - 34 jaar is de daling van traditioneel tv-kijken het grootst.

3 **Wat is de hoofdgedachte van deze tekst?**

A Nederlandse jongeren nemen afscheid van traditioneel televisiekijken.

B Nederlanders besteedden in 2016 minder tijd aan tv-kijken dan in het voorgaande jaar.

C Het uitgestelde televisiekijken onder jongeren nam opnieuw toe in 2016.



8 Verbinden

Lees de theorie **Tekstverbanden en signaalwoorden** en geef daarna van iedere stelling aan of deze **waar** of **niet waar** is.

1	Een tekst is beter te begrijpen als er tekstverbanden in staan.	**waar / niet waar**
2	In alle teksten komen tekstverbanden voor.	**waar / niet waar**
3	Bij een tekstverband hoort altijd een signaalwoord.	**waar / niet waar**
4	Bij het tekstverband oorzaak-gevolg komt altijd eerst de oorzaak.	**waar / niet waar**
5	Bij het tekstverband doel-middel komt altijd eerst het doel.	**waar / niet waar**

Tekstverbanden en signaalwoorden

Tekstverband	Signaalwoorden	Voorbeeldzinnen
argument (met een mening)	omdat, daarom, want, immers	Die film trekt weinig publiek, het is **immers** een slecht verhaal.
conclusie	dus, concluderend, kortom, dat betekent	Iedere dag zon, een mooi hotel, leuke uitstapjes. **Dat betekent:** een geweldige vakantie!
doel-middel	om (te), waarmee, door, door middel van, via, met (be)hulp van, zodat	Het is handig om een powerbank te hebben **waarmee** je je smartphone kunt opladen.
oorzaak-gevolg	doordat, daardoor, door, als gevolg daarvan, zodat, dus, het gevolg is	De verkeerslichten deden het niet en **als gevolg daarvan** ontstonden er lange files.
opsomming	ten eerste, ten tweede, en, daarnaast, tevens, verder, bovendien, ook	Voor pesto heb je **ten eerste** basilicum nodig, **ten tweede** pijnboompitten, **verder** olijfolie en **ten slotte** Parmezaanse kaas.
reden (met een feit)	want, omdat, daarom, namelijk	Shamaro was niet in de les, **want** hij was ziek.
tegenstelling	maar, toch, echter, daarentegen, hoewel, desondanks, aan de ene kant, aan de andere kant, niettemin	Sharon had heel goed geleerd voor de lastige toets, **desalniettemin** haalde ze een dikke onvoldoende.
tijdsvolgorde	toen, daarna, dan, eerst, vervolgens, later, tijdens, voordat, nadat, tenslotte	Nikki wilde **eerst** mee naar de bioscoop, **later** koos ze toch voor het bowlen.
vergelijking	net zoals, even ... als, in vergelijking met, meer / groter dan	**In vergelijking met** vorig jaar zijn er nu veel minder werkelozen.
voorbeeld	bijvoorbeeld, zo, zoals, neem (nou), ter illustratie, onder andere	Sommige dieren kun je beter niet in een stadstuin houden. **Ter illustratie**: de haan van de buurvrouw. Die kraait iedere ochtend de hele buurt om vijf uur wakker.
voorwaarde	als, indien, mits, tenzij, wanneer, in het geval dat	**Wanneer** je goed luistert, hoor je de zee in de verte ruisen.

9 Koppelen

Vul in iedere zin het juiste signaalwoord in. Noteer achter de zin het bijbehorende tekstverband.

1 ..... de harde wind waaiden de slingers van het huis van de leerling die geslaagd is.

.....

2 ..... de lessen was er nog een mogelijkheid om bijles te krijgen.

.....

3 Jullie mogen muziek luisteren ..... jullie een half uur geconcentreerd hebben gewerkt.

.....

4 Stan mocht de docent niet ..... die altijd heel streng was.

.....

5 De school werd verbouwd, er kwamen ..... veel meer leerlingen.

.....

6 ..... de intercom deed de examencommissie een oproep om mee te helpen met de stunt.

.....

7 Het was erg warm tijdens het examen, ... werkten de leerlingen goed door.

.....

8 Sommige vakken zijn erg lastig, ... natuurkunde met al die formules.

.....

9 Romy heeft haar huiswerk altijd keurig af, ... haar vriendin Indy Romée.

.....

10 De mentor was erg tevreden over haar klas, ... ze allemaal geslaagd waren.

.....

